

ภาวะการนำและพระคติธรรมสมเด็จพระสังฆราชประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่
LEADERSHIP AND THE SUPREME PATRIARCH'S NEW YEAR MESSAGES

สทวรรษัญ พลหาญ

Sahawarat Polahan

คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Learning Sciences and Education, Thammasat University

E-mail: sahawarat.pol@lsed.tu.ac.th

Received 14 February 2023 ; Revised 30 March 2023; Accepted 31 March 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อบุกเบิกองค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะการนำในสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (อัมพร อมพโร) โดยใช้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะการนำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ของ Bernard Bass และ Bruce Avolio และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์ประเภทภาวะการนำที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (อัมพร อมพโร) ทรงแสดงผ่านพระคติธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 วิธีการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงทฤษฎี และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยเทคนิคตรวจสอบแบบสามเส้า และวิเคราะห์โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมพโร) ทรงแสดงภาวะการนำทั้ง 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ 2) การเป็นแบบอย่าง 3) สร้างเป้าหมาย 4) การกระทำ และ 5) การศึกษา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะทรงแสดงภาวะการนำทั้ง 5 รูปแบบ แต่ทรงแสดงภาวะการนำด้านการศึกษาหรือการเรียนรู้เพื่อเสริมสมบูรณ์แห่งตนของผู้ตามเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: ภาวะการนำ; สมเด็จพระสังฆราช; คติธรรม

Abstract

Qualitative research was done to study the type of leadership exercised by His Holiness Somdet Phra Ariyavongsagatayana, the Supreme Patriarch of Thailand. Transformational leadership frameworks developed by Bernard Bass and Bruce Avolio guided the analytical method. Secondary data was collected and triangulated from multiple sources and then analyzed by content analysis. Results were that His Holiness Somdet Phra Ariyavongsagatayana exercised five types of transformational leadership through annual new year messages from year 2018 to 2023: 1) vision; 2) emulation; 3) purpose; 4) action; and 5) education. Education was most emphasized, to encourage learning and self-fulfillment among his followers.

Keywords: Leadership; Supreme Patriarch; Moral Teaching.

บทนำ

ภาวะการนำ (Leadership) เป็นสิ่งที่สังคมต้องการและให้คุณค่ามาก จึงเป็นประเด็นที่มีการวิจัยกันอย่างกว้างขวาง (Bryman, 1992; Day and Antonakis, 2012; Dinh et al., 2014; Gardner et al., 2020; Mumford, 2006; Rost, 1991) และที่ผ่านมา มีการศึกษาภาวะการนำของผู้บริหารทางสังคมต่าง ๆ ได้แก่ พระสันตะปาปา (Narbona, 2016) ประธานาธิบดี (Saunders, 2014) นายกรัฐมนตรี (Kaarbo, 1997; Dyson, 1998) เลขาธิการองค์การระหว่างประเทศ (Hendrickson, 2004) ประธานเจ้าหน้าที่บริหารบริษัทเอกชน (Peterson et al., 2003) และอธิการบดีของมหาวิทยาลัย (Tan, Fatt Hee, and Yan Piaw, 2015) แต่ทว่า ยังไม่ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับภาวะการนำของสมเด็จพระสังฆราชมากนัก โดยการศึกษาที่มีอยู่ก็มิได้ศึกษาสมเด็จพระสังฆราชในบริบทปัจจุบัน (Chayakorn Namuangrak and Suchao Ploychum, 2015) จึงมีช่องว่าง (gap) ทางความรู้และการวิจัยอยู่

สมเด็จพระสังฆราชของไทยทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายกตามกฎหมายในปัจจุบัน จึงทรงเป็นประมุขแห่งพุทธจักรหรือคณะสงฆ์ทั้งปวงของประเทศไทย โดยทรงมีอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ ตลอดจนทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรที่ปกครองคณะสงฆ์ตามกฎหมาย ดังนั้น สมเด็จพระสังฆราชจึงต้องทรงใช้ภาวะการนำทั้งในการนำคณะสงฆ์และองค์กรที่ปกครองคณะสงฆ์ร่วมกับมหาเถรสมาคม อย่างไรก็ตาม ภาวะการนำในสมเด็จพระสังฆราชมิได้อยู่แต่เพียงในพุทธจักรเท่านั้น หากแต่ยังทรงนำพุทธศาสนิกชนและผู้คนในสังคมไทย ผ่านสารหรือข้อความที่พระองค์ท่านประทานแก่พุทธศาสนิกชนและผู้คนในสังคมอีกด้วย โดยในช่วงส่งท้ายปีเก่าและต้อนรับปีใหม่ที่ผ่านมา สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (อัมพร อมพโร) จะประทานพระคติธรรมเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ ซึ่งการประทานพระคติธรรมนี้เป็นเหตุการณ์สื่อสารมวลชนที่มีสถานะพิเศษเนื่องจากเข้าถึงผู้คนในสังคมเป็นการทั่วไป และเป็นจำนวนมาก และเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี จึงมีความแตกต่างจากพระโอวาท พระสัมโมทนียกถา และพระคติธรรมอื่น ๆ ที่ประทานเฉพาะกลุ่มบุคคลหรือประทานเป็นครั้งคราว ดังนั้น จึงมีความน่าสนใจที่จะวิเคราะห์ว่า สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมพโร) ทรงแสดงและสื่อสารภาวะการนำในพระองค์ท่านผ่านพระคติธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่อย่างไร

ผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อมุ่งศึกษาว่า สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมพโร) ทรงแสดงภาวะการนำประเภทใดผ่านพระคติธรรมเหล่านี้ โดยใช้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะการนำที่พัฒนาโดย Bass and Avolio (1994) และวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์พระคติธรรมเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 โดยผู้วิจัยตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ประเภทภาวะการนำที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (อัมพร อมพโร) ทรงแสดงผ่านพระคติธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566

การทบทวนวรรณกรรม

ภาวะการนำ (Leadership) ได้ถูกนิยามว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลโน้มน้าวกลุ่มบุคคลให้บรรลุเป้าหมายที่มีร่วมกัน (Northouse, 2015) ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ลักษณะและหน้าที่ของผู้นำมักศึกษากันในสาขาวิชาบริหารธุรกิจ ทั้งนี้ บทบาทของผู้นำมิได้หยุดยั้งนิ่ง หากแต่มีการแปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัย โดย

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แนวคิดที่ว่าผู้จัดการ (manager) คือผู้มีอำนาจควบคุมการวางแผนกลยุทธ์ที่ผู้ตามต้องปฏิบัติตามได้แปรเปลี่ยนเป็นผู้นำ (leader) ที่ได้รับภาวะการนำโดยมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีความสามารถทางเทคนิค และการเปิดโอกาสให้เกิดการทำงานร่วมกันกับผู้ใต้บังคับบัญชา (Dess and Picken, 2000)

ความแตกต่างระหว่างผู้จัดการและผู้นำที่ปรากฏในการวางแผน การจัดแจง และการนำแผนงานไปปฏิบัติ ทำให้เข้าใจคุณลักษณะเฉพาะของผู้นำได้ดีขึ้น (Kotter, 1990) ขณะที่ผู้จัดการวางแผนกระบวนการและภาระหน้าที่ (การกำหนดวาระสำคัญของงาน ตารางเวลางาน การจัดสรรทรัพยากร) ผู้นำจะสร้างวิสัยทัศน์ (ผู้นำจะทำให้แนวคิดสำคัญมีความชัดเจนขึ้นและพัฒนากลยุทธ์) ขณะที่ผู้จัดการจัดแจงและมอบหมายภาระหน้าที่ให้พนักงาน (ผู้จัดการจะสร้างโครงสร้างและกระบวนการทำงาน) ผู้นำจะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ผู้นำจะสื่อสารเป้าหมาย สร้างความผูกพัน และส่งเสริมการทำงานร่วมกัน) ขณะที่ผู้จัดการเฝ้าสังเกตการทำงานและแก้ไขปัญหา (ผู้จัดการพัฒนาสิ่งจูงใจและลงโทษ) ผู้นำจะโน้มน้าวและสร้างแรงบันดาลใจ (ผู้นำมอบความรับผิดชอบ ส่งเสริมการริเริ่ม และยอมรับความเสี่ยง) ดังนั้น ทั้งผู้จัดการและผู้นำต่างก็เป็นส่วนสำคัญในการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์กร นอกจากนี้ ผู้จัดการและผู้นำสามารถเป็นบุคคลเดียวกันได้

ภาระหน้าที่ทั้ง 3 ด้านที่ผู้นำและผู้จัดการพัฒนาไปในแนวทางที่แตกต่างกันดังที่กล่าวไปนั้นได้ถูกนิยามโดย Kotter (1990) ว่าเป็น บทบาทด้านการตัดสินใจ บทบาทด้านความสัมพันธ์ และบทบาทด้านการกระจายและส่งผ่านข้อมูล โดยทั้ง 3 บทบาทนี้ต่างมีเป้าหมายเดียวกันนั่นคือการสร้างการกระบวนการเปลี่ยนแปลงผ่านเป้าหมายที่มีร่วมกัน ดังนั้น ผู้นำสามารถถูกนิยามว่าเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่รับผิดชอบในการให้แนวทางที่มีประสิทธิผลสำหรับการดำเนินงานขององค์กร

นอกจากนี้ เรายังไม่สามารถละเลยข้อเท็จจริงว่า เงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งของการเป็นผู้นำคือการได้รับการยอมรับจากผู้ตาม (Beckhard, Goldsmith, and Hesselbein, 1997) เนื่องจากภาวะการนำเป็นคุณลักษณะที่ได้รับจากผู้อื่น ในทำนองเดียวกันกับชื่อเสียง การศึกษาวิจัยที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกับภาวะการนำที่คำนึงถึงเงื่อนไขนี้จึงให้น้ำหนักกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามมากกว่าการมุ่งศึกษาเฉพาะคุณสมบัติของผู้นำเท่านั้น ซึ่งแนวทางนี้ได้ถูกเรียกว่าภาวะการนำเชิงความสัมพันธ์ (Relational Leadership) ดังนั้น ภาวะการนำสามารถพิจารณาได้ว่าเป็น ความสัมพันธ์ที่มีการโน้มน้าวระหว่างกัน (Rost, 1991) หรือความสัมพันธ์ที่มีได้มีการใช้อำนาจที่เหนือกว่าบังคับ โดยผู้นำโน้มน้าวผู้ตามเพื่อให้ผู้ตามกระทำการในแบบที่ตนเองต้องการด้วย โดยทั้งผู้นำและผู้ตามต่างต้องการกันและกันในกระบวนการการนำ เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ที่ทั้งสองฝ่ายสร้างขึ้น ในบริบทนี้ ความสามารถของผู้นำในการเปลี่ยนแปลงจึงมีความสำคัญ โดยผู้นำต้องสามารถใช้อิทธิพลเมื่อผู้นำต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในผู้ตาม โดยทำให้การเปลี่ยนแปลงสำเร็จด้วยการกระทำ ความคิด และคำพูด (Robbins and Judge 1997; House and Howell 1992; Seltzer and Bass 1990)

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leader) หรือผู้นำแบบสร้างแรงบันดาลใจ (Charismatic Leader) จะมุ่งเป้าหมายดังต่อไปนี้ (Bass and Avolio, 1994) (ก) วิสัยทัศน์ (Vision): โน้มน้าวหรือสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ตามเพื่อให้แรงจูงใจภายในสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ (ข) การเป็นแบบอย่าง (Emulation): เป็นคนต้นแบบที่ดี (Role Model) สำหรับผู้ตาม (idealized influence) (ค) สร้างเป้าหมาย (Purpose): การสื่อสารวิสัยทัศน์สำหรับอนาคตที่ดึงดูด (inspirational motivation) (ง) การกระทำ (Action): การกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ให้กับผู้ตามเพื่อให้สามารถเสนอแนวคิดที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม (intellectual motivation) (จ) การศึกษา (Education): การมอบโอกาสให้ผู้ตามได้เรียนรู้และทำตนเองให้สมบูรณ์ (Self-Fulfillment) โดย Bass and Steidlmeier (1999) ชี้ว่า ภาวะการนำการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงคือเมื่อภาวะการนำเป็นไป

เพื่อผลประโยชน์ของผู้ตาม มิใช่เพื่อผลประโยชน์ของผู้นำ นอกจากนี้ ผู้ที่มีภาวะการนำการเปลี่ยนแปลงจะจงใจให้ผู้ตามกระทำการในสิ่งที่ยังประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน (Northouse, 2015)

Cardona (2000) ได้พัฒนาต่อยอดแนวคิดผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเสนอแนวคิดผู้นำการข้ามพ้น (Transcendent Leader) ซึ่งมีคุณลักษณะเหมือนกันกับผู้นำการเปลี่ยนแปลงทุกประการ แต่มีความแตกต่างที่ผู้นำการข้ามพ้นมุ่งมั่นที่จะพัฒนาแรงผลักดันที่จะทำให้เกิดการข้ามขีดจำกัดตนเองในตัวของผู้ตาม นอกจากนี้ ผู้นำการข้ามพ้นจะมองว่างานบริหารคือการให้บริการแก่ผู้ตาม ซึ่งผู้นำการข้ามพ้นจะมองว่าเป็นปัจเจกชน มิได้เป็นพนักงาน โดยผู้นำการข้ามพ้นจะมุ่งช่วยให้ผู้ตามเกิดการพัฒนาตนเอง นอกจากนี้ Rebores and Walmsley (2009) ชี้ว่า หัวใจสำคัญของภาวะการนำแบบข้ามพ้นคือความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องจิตวิญญาณ (Spirituality)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษาว่า สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงแสดงภาวะการนำประเภทใดผ่านพระคติธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ของระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

การรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลจากงานวิจัยนี้รวบรวมได้มาจากการเก็บข้อมูลเชิงทุติยภูมิจาก 1) หนังสืออัมพโรวาท ทุติยภาค (2561) ซึ่งประมวลพระคติธรรมที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ประทานตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2561 ถึงเดือนพฤษภาคม 2561 2) หนังสืออัมพโรวาท ตติยภาค (2562) ซึ่งประมวลพระคติธรรมที่พระองค์ท่านประทานตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2561 ถึงเดือนพฤษภาคม 2562 3) หนังสืออัมพโรวาท จตุตถภาค (2563) ซึ่งประมวลพระคติธรรมที่พระองค์ท่านประทานตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2562 ถึงเดือนพฤษภาคม 2563 4) หนังสืออัมพโรวาท ปัญจภาค (2564) ซึ่งประมวลพระคติธรรมที่พระองค์ท่านประทานตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2563 ถึงเดือนพฤษภาคม 2564 5) หนังสืออัมพโรวาท ฉัฏฐภาค (2565) ซึ่งประมวลพระคติธรรมที่พระองค์ท่านประทานตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2564 ถึงเดือนพฤษภาคม 2565 โดยตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของข้อมูลด้วยเทคนิคแบบสามเส้า (Triangulation) โดยพิจารณาข้อมูลที่ได้จาก 1) หนังสืออัมพโรวาท ทุติยภาค (2561) ตติยภาค (2562) จตุตถภาค (2563) ปัญจภาค (2564) และฉัฏฐภาค (2565) เทียบกับข้อมูลที่ปรากฏใน 2) Facebook page ของสำนักงานเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งมีการเผยแพร่และรวบรวมข้อมูลพระคติธรรมที่พระองค์ท่านประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ของระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 จำนวนทั้งสิ้น 6 พระคติธรรม และ 3) สื่อดิจิทัลต่าง ๆ ได้แก่ เติลิวีส ผู้จัดการออนไลน์ ซึ่งพบว่าข้อมูลจากทั้ง 3 แหล่งตรงกัน จากนั้นข้อมูลที่รวบรวมได้จะถูกนำไปประมวลผลและจัดเตรียมสำหรับการวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ที่ใช้ในงานศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับภาวะการนำ (Gardner et al., 2010) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวทางที่เสนอโดย Matthews and Ross (2010) สำหรับขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มต้นจากการนำข้อมูลพระคติธรรมที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ของระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 จำนวนทั้งสิ้น 6 พระคติธรรม มาแปลงเป็นรหัส (coding) เพื่อจำแนกกลุ่มข้อความตามกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะการนำที่พัฒนาโดย Bass and Avolio (1994) ซึ่งจำแนกภาวะการนำออกเป็น 5 ด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) วิสัยทัศน์ (Vision): สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงแสดงพระวิสัยทัศน์ เมื่อทรงตรัสเกี่ยวกับหลักการหรือแนวคิดที่ตั้งอยู่บนหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแนวคิดที่พุทธศาสนิกชนและผู้คนในสังคมสามารถมีส่วนร่วมกับพระองค์ท่านได้

2) การเป็นแบบอย่าง (Emulation): สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงส่งเสริมการทำตามแบบอย่าง เมื่อทรงตรัสเกี่ยวกับการกระทำที่พระองค์เองก็ได้ทรงกระทำ ซึ่งมีนัยของการเชิญชวนให้พุทธศาสนิกชนและผู้คนในสังคมกระทำตาม

3) สร้างเป้าหมาย (Purpose): ข้อความที่พระองค์ท่านตรัสเกี่ยวกับสถานการณ์ในอนาคต และทรงชี้ชวนให้คณะสงฆ์ พุทธศาสนิกชน หรือผู้คนในสังคมคำนึงถึงอนาคต และร่วมบรรลุ

4) การกระทำ (Action): ข้อความที่พระองค์ท่านตรัสเพื่อทรงเสนอแนะการกระทำที่เฉพาะเจาะจงบางอย่าง หรือเป้าหมายที่พุทธศาสนิกชนและผู้คนในสังคมสามารถบรรลุได้ไม่ยากจนเกินไป

5) การศึกษา (Education): ข้อความที่พระองค์ท่านตรัสเพื่อทรงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนและผู้คนในสังคมได้เกิดการเรียนรู้และทำตนเองให้สมบูรณ์

จากนั้นจึงนำข้อมูลที่จำแนกออกเป็น 5 ด้าน แล้วนำจำนวนคำในแต่ละด้านมาบวกรวมกันและคำนวณเป็นอัตราร้อยละของยอดรวมจำนวนคำทั้งหมดในพระคติธรรมที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ทั้ง 6 ปี และในแต่ละปีด้วย เพื่อให้เห็นน้ำหนักในแต่ละด้าน แล้วจึงนำมาเสนอเป็นผลการวิจัย ซึ่งจะแสดงในหัวข้อต่อไป

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยข้อความในพระคติธรรมที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 จำนวนทั้งสิ้น 6 พระคติธรรม ตามกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะการนำที่พัฒนาโดย Bass and Avolio (1994) ทำให้เห็นภาพรวมของประเภทภาวะการนำรูปแบบต่าง ๆ ที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงแสดงผ่านพระคติธรรมดังกล่าว ดังนั้น เพื่อให้เห็นภาพของภาวะการนำในสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงจัดกลุ่มภาวะการนำที่พระองค์ท่านทรงแสดงในภาพรวม และภาวะการนำที่พระองค์ท่านทรงแสดงผ่านพระคติธรรมในแต่ละปี โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ภาวะการนำในสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ในภาพรวมผ่านพระคติธรรมทั้ง 6 พระคติธรรม สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงแสดงภาวะการนำทั้ง 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ 2) การเป็นแบบอย่าง 3) สร้างเป้าหมาย 4) การกระทำ และ 5) การศึกษา โดยทรงแสดงภาวะการนำในด้านการศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.29 ของเนื้อหาทั้งหมด ทรงแสดงภาวะการนำในด้านการกระทำ คิดเป็นร้อยละ 22.24 ของเนื้อหาทั้งหมด ทรงแสดงภาวะการนำในด้านสร้างเป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ 17.99 ของเนื้อหาทั้งหมด ทรงแสดงภาวะการนำในด้านการเป็นแบบอย่าง คิดเป็นร้อยละ 6.31 ของเนื้อหาทั้งหมด และทรงแสดงภาวะการนำในด้านวิสัยทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 4.71 ของเนื้อหาทั้งหมด

2. ภาวะการนำในสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ผ่านพระคติธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2561 สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงแสดงภาวะการนำในด้าน 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 65.18 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้รับสารสำรวจความดีความชั่วของตนเอง และฝึกตนเองโดยให้ลดความชั่วและเพิ่มการทำความดีที่ยังประโยชน์ให้ทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม 2) ด้านสร้างเป้าหมาย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 20.85 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3. ภาวะการนำในสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ผ่านพระคตินธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2562 สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงแสดงภาวะการนำใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 70.52 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้รับสารแก้ไขปรับปรุงตนเอง โดยการตั้งทริฐหรือความเห็นในทางที่ชอบ โดยเฉพาะการยึดมั่นขันติธรรม เพื่อไม่ให้ทำในสิ่งที่ผิด 2) ด้านสร้างเป้าหมาย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 17.16 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และ 3) ด้านการเป็นแบบอย่าง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 17.16 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้รับสารหรือคนในสังคมมีเมตตาต่อกัน โดยพระองค์ท่านก็ได้ทรงกระทำเป็นแบบอย่างด้วย

4. ภาวะการนำในสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ผ่านพระคตินธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2563 สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงแสดงภาวะการนำใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 37.64 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้รับสารมีสัมมาทิฐิ ฝึกฝนตนเองเพื่อให้มีคุณธรรมมากยิ่งขึ้น 2) ด้านการกระทำ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 32 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้รับสารยึดมั่นในหลักกฎแห่งกรรม และ 3) ด้านสร้างเป้าหมาย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 30.25 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการชี้ชวนให้ผู้รับสารคำนึงถึงการสร้างอนาคตที่ดีด้วยการมีสติและไม่ทำชั่ว ตลอดจนส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5. ภาวะการนำในสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ผ่านพระคตินธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2564 สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงแสดงภาวะการนำใน 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกระทำ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 66.98 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการเสนอแนะให้ผู้คนในสังคมมีเมตตาต่อกันและมีความสามัคคีกัน 2) ด้านวิสัยทัศน์ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 33.01 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการสร้างสังคมด้วยหลักความเมตตากรุณา

6. ภาวะการนำในสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ผ่านพระคตินธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2565 สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงแสดงภาวะการนำใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 59.67 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญส่งเสริมให้ผู้คนในสังคมพัฒนาและยกระดับจิตใจตนเองด้วยอภัยทาน 2) ด้านการกระทำ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 23.38 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการเสนอแนะการทำบุญโดยการบริจาคให้ผู้ยากไร้ และ 3) ด้านสร้างเป้าหมาย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 10.48 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

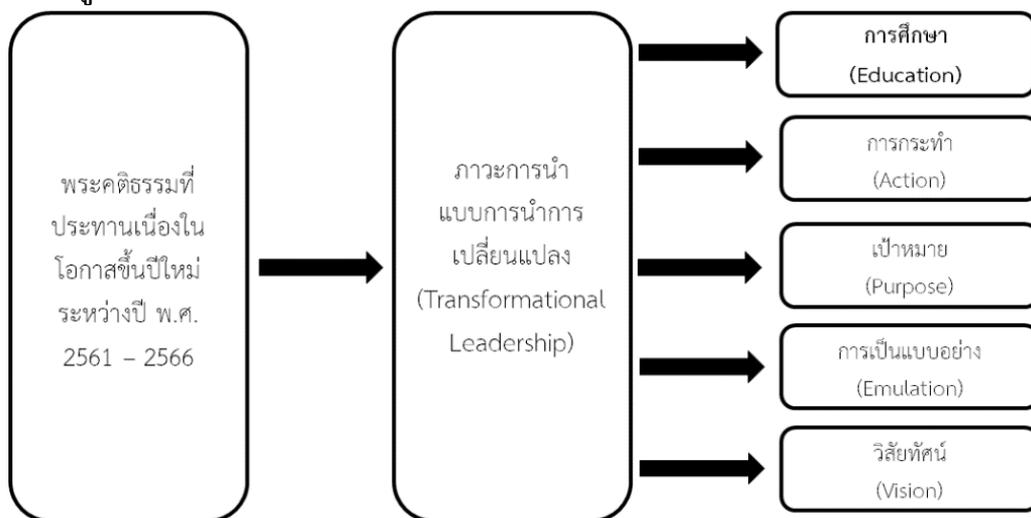
7. ภาวะการนำในสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ผ่านพระคตินธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2566 สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงแสดงภาวะการนำใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเป็นแบบอย่าง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 29.77 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้รับสารหรือคนในสังคมแสดงไมตรีจิตต่อกัน โดยพระองค์ท่านก็ได้ทรงกระทำเป็นแบบอย่างด้วย 2) ด้านการศึกษา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 28.28 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้รับสารพัฒนาตนเองโดยการยึดหลักความชอบธรรมมากกว่าการยึดประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ 3) ด้านสร้างเป้าหมาย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 25.55 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และ 4) ด้านการกระทำ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 16.37 ของเนื้อหาทั้งหมด โดยมีสาระสำคัญในการเสนอแนะให้ผู้คนในสังคมปฏิบัติตามหลักศีลธรรมของศาสนาและกฎหมายบ้านเมือง

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงแสดงภาวะการนำผ่านพระคติธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่มาระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 ทั้ง 5 รูปแบบตามแนวคิดเรื่องภาวะการนำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ของ Bass and Avolio (1994) ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ เช่น ทรงเสนอวิสัยทัศน์เกี่ยวกับสังคมที่ดีกว่า ซึ่งทุกคนในสังคมล้วนเป็นส่วนหนึ่งโดยที่ไม่ถูกกีดกัน ด้วยการยึดหลักความเมตตากรุณา 2) การเป็นแบบอย่าง เช่น ทรงชี้ชวนให้พุทธศาสนิกชนและผู้คนในสังคมกระทำตามพระองค์ท่านในเรื่องการแสดงความมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม อันทำให้ผู้ตามพระองค์ท่านเห็นว่าการกระทำที่มีจริยธรรมสูงเป็นการกระทำที่สามารถทำได้จริง 3) สร้างเป้าหมาย เช่น ทรงชี้ชวนให้ผู้รับสารคำนึงถึงการสร้างอนาคตที่ดีด้วยการมีสติและไม่ทำชั่ว 4) การกระทำ เช่น ทรงเสนอแนะให้ผู้คนในสังคมมีเมตตาต่อกันและมีความสามัคคีกัน และ 5) การศึกษา เช่น ทรงส่งเสริมให้มีสัมมาทิฐิ ฝึกฝนตนเอง เพื่อให้มีคุณธรรมมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี แม้ว่าสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงแสดงภาวะการนำทั้ง 5 รูปแบบ แต่ทรงแสดงภาวะการนำด้านการศึกษาหรือการเรียนรู้เพื่อเสริมสมบูรณ์แห่งตนของผู้ตามเป็นสำคัญ โดยคิดเป็นร้อยละ 45.29 หรือเกือบครึ่งหนึ่งของเนื้อหาทั้งหมดของพระคติธรรมที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่มทั้ง 6 ปี โดยพระองค์ท่านทรงมุ่งส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนและผู้คนในสังคมเกิดการเรียนรู้และทำตนเองให้สมบูรณ์ตามหลักธรรม ยกตัวอย่างเช่น ทรงส่งเสริมให้ฝึกตนเองโดยให้ลดความชั่วและเพิ่มการทำความดีที่ยังประโยชน์ให้ทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม ทรงส่งเสริมให้ผู้คนในสังคมฝึกฝนตนเองเพื่อให้มีคุณธรรมมากยิ่งขึ้น และทรงส่งเสริมให้ผู้คนในสังคมพัฒนาและยกระดับจิตใจด้วยอภัยทาน การที่พระองค์ท่านทรงแสดงภาวะการนำด้านการศึกษาเป็นสำคัญมิใช่เรื่องที่น่าแปลกใจแต่อย่างใด เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเน้นการฝึกตนและการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำให้มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ ภาวะการนำในด้านการศึกษาของพระองค์ท่านจึงสอดคล้องกับจุดหมายของพระพุทธศาสนา และเป็นการที่ทรงปฏิบัติหน้าที่ผู้นำแห่งจิตวิญญาณตามบทบาทของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน (Sutheejariyawat, 2019)

สรุปองค์ความรู้

ภาพประกอบที่ 1 ภาวะการนำของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร)

ที่ทรงแสดงผ่านพระคติธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 จากภาพประกอบที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับภาวะการนำของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ที่ทรงแสดงผ่านพระคติธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 ซึ่งสามารถอธิบายให้เห็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงแสดงภาวะการนำผ่านพระคติธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 ทั้ง 5 รูปแบบตามแนวคิดเรื่องภาวะการนำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ของ Bass and Avolio (1994) ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ 2) การเป็นแบบอย่าง 3) สร้างเป้าหมาย 4) การกระทำ และ 5) การศึกษา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทรงแสดงภาวะการนำทั้ง 5 รูปแบบ แต่ทรงแสดงภาวะการนำด้านการศึกษาหรือการเรียนรู้เพื่อเสริมสมบูรณ์แห่งตนของผู้ตามเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับภาวะการนำของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ที่ทรงแสดงผ่านพระคติธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 โดยองค์ความรู้นี้ช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะการนำของผู้บริหารทางศาสนาโดยทั่วไป และเกี่ยวกับสมเด็จพระสังฆราชเป็นการเฉพาะ ซึ่งในปัจจุบันยังมีการศึกษาด้านนี้อย่างจำกัดอยู่ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับภาวะการนำที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร) ทรงแสดงผ่านกระบวนการอื่น ๆ เปรียบเทียบกับภาวะการนำที่ทรงแสดงผ่านพระคติธรรมที่ประทานเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง และควรมีการศึกษาภาวะการนำในสมเด็จพระสังฆราชพระองค์อื่น

References

- Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership*. Thousand Oaks: Sage.
- Bass, B. M., & Steidlmeier, P. (1999). Ethics, character, and authentic transformational leadership behavior. *The leadership quarterly*, 10(2), 181-217.
- Beckhard, R., M. Goldsmith, and F. Hesselbein. (1997). *The Leader of the Future: New Visions, Strategies and Practices for the Next Era*. New York: Jossey Bass.
- Bryman, A. (1992). *Charisma and leadership in organizations*. London, UK: SAGE.
- Cardona, P. (2000). Transcendental leadership. *Leadership & Organization Development Journal*, 21(4), 201-207.
- Day, D. V., & Antonakis, J. (Eds.). (2012). *The nature of leadership (2nd ed.)*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Dess, G. G., & Picken, J. C. (2000). Changing roles: Leadership in the 21st century. *Organizational dynamics*, 28(3), 18-34.
- Dinh, J. E., Lord, R. G., Gardner, W. L., Meuser, J. D., Liden, R. C., & Hu, J. (2014). Leadership theory and research in the new millennium: Current theoretical trends and changing perspectives. *The leadership quarterly*, 25(1), 36-62.

- Dyson, K. (1998). Chancellor Kohl as strategic leader: The case of economic and Monetary Union. *German Politics*, 7(1), 37-63.
- Gardner, W. L., Lowe, K. B., Meuser, J. D., Noghani, F., Gullifor, D. P., & Cogliser, C. C. (2020). The leadership trilogy: A review of the third decade of the leadership quarterly. *The Leadership Quarterly*, 31(1), 101379.
- Gardner, W. L., Lowe, K. B., Moss, T. W., Mahoney, K. T., & Cogliser, C. C. (2010). Scholarly leadership of the study of leadership: A review of The Leadership Quarterly's second decade, 2000–2009. *The leadership quarterly*, 21(6), 922-958.
- Hendrickson, R. (2004). Leadership at NATO: Secretary General Manfred Woerner and the Crisis in Bosnia. *Journal of Strategic Studies*, 27(3), 508-527.
- House, R. J., & Howell, J. M. (1992). Personality and charismatic leadership. *The leadership quarterly*, 3(2), 81-108.
- Jayaphorn, C. (2018). *Sermons of His Holiness Somdet Phra Ariyavongsagatayana: Part II*. Unpublished manuscript.
- Jayaphorn, C. (2019). *Sermons of His Holiness Somdet Phra Ariyavongsagatayana: Part III*. Unpublished manuscript.
- Jayaphorn, C. (2020). *Sermons of His Holiness Somdet Phra Ariyavongsagatayana: Part IV*. Unpublished manuscript.
- Jayaphorn, C. (2021). *Sermons of His Holiness Somdet Phra Ariyavongsagatayana: Part V*. Unpublished manuscript.
- Jayaphorn, C. (2022). *Sermons of His Holiness Somdet Phra Ariyavongsagatayana: Part VI*. Unpublished manuscript.
- Kaarbo, J. (1997). Prime Minister Leadership Styles in Foreign Policy Decision-Making: A Framework for Research. *Political psychology*, 18(3), 553-581.
- Kotter, J. P. (1990). *A Force for Change: How Leadership Differs from Management*. New York: Free Press.
- Matthews, R., & Ross, E. (2010). *Research methods: A practical guide for the social sciences*. Harlow, UK: Pearson Education Ltd.
- Mumford, M. D. (2006). *Pathways to outstanding leadership: A comparative analysis of charismatic, ideological, and pragmatic leaders*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Namuangrak, C., & Ploychum, S. (2015). Leadership: Somdet Phamahasamana Chao Kromphaya Vajirananavarorasa. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*, 4(1), 141–147.
- Narbona, J. (2016). Digital leadership, twitter and Pope Francis. *Church, Communication and Culture*, 1(1), 90-109.
- Northouse, P. G. (2015). *Leadership: Theory and Practice*. Thousand Oaks: SAGE.
- Peterson, R. S., Smith, D. B., Martorana, P. V., & Owens, P. D. (2003). The impact of chief executive officer personality on top management team dynamics: one mechanism by which leadership affects organizational performance. *Journal of applied Psychology*, 88(5), 795.

- Rebore, R., & Walmsley, A. (2009). *Genuine school leadership: Experience, reflection and beliefs*. Thousand Oaks, California: Corwin Press.
- Robbins, S. P., & Judge, T. (1997). *Organizational Behavior*. New Jersey: Pearson Education.
- Rost, J. C. (1991). *Leadership for the twenty-first century*. New York, NY: Praeger.
- Saunders, E. N. (2014). *Leaders at War: How Presidents Shape Military Interventions*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Seltzer, J., & Bass, B. M. (1990). Transformational leadership: Beyond initiation and consideration. *Journal of management*, 16(4), 693-703.
- Sutheejariyawat, P. (2019). The Roles of Buddhist Monks in the 21st Century. *Buddhism in Mekong Region Journal*, 2(2), 1-9.
- Tan, M., Fatt Hee, T., & Yan Piaw, C. (2015). A qualitative analysis of the leadership style of a vice-chancellor in a private university in Malaysia. *Sage Open*, 5(1), 1-11.

